

ROZBIJAĆ (37) *vb impf*

o oraz a jasne.

inf rozbiąć (6). ◇ *praes 1 sg* rozbijam (10). ◇ *3 sg* rozbią (9). ◇ *3 pl* rozbijają (7). ◇ *praet 3 sg m* rozbiął (1). ◇ *3 pl m pers* rozbijali (2). ◇ *fut 3 sg m* będzie rozbiął (1). ◇ *imp 2 sg* rozbiąj (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVII w. s.v. rozbić.

1. Uderzeniem (uderzeniami) doprowadzać do zmiany jakiegoś obiektu (22) :

a. Miażdżyć, tłuc na kawałki; diverberare *Mącz, Calep, Cn; contundere, discutere* *Mącz, Cn; illidere* *Calep, Cn; comminuere, conquassare, dissipare* *Mącz; obtundere* *Calep; dispercutere, dispertiri, elidere, excutere, frangere* *Cn (17) : Conquasso, Rozbiyam/ Roztłukam/ Rostrącam. Mącz 339a, 223b, 339a, 468d, 484b; Diverbero – Rozbijam, vderzemm [lege: uderzeniem] dziele. Calep 335b, [504]b, [719]b.*

rozbiąć co (4): Iáko Scyllá okrutnie okręty rozbią *RejWiz 88; Occa, Broná* którą włóczą á bryły rozbiąyá ná roli. *Mącz 258a, 396a; HistHel C3v.*

Zwrot: »na proch rozbiąć« (1): *Dispulvero, Rozcieram/ ná proch rozbiyam/ roztłukam. Mącz 331b.*

Przen [co] (1) : Czemuż złość y nie ftworność Chrześciańka ták mocne okowy fpołeczney iedności y związki tákicy miłości rozbią? SkarJedn A3.

α. Ranić; przen [co na czym] (1) : Pánu powolność poday/ á głowę fwoię y rozum/ y zmyły ná oftrym fłow iego kámieniu rozbiąy. *SkarKaz 160a.*

β. Rozpędzać chmury, ciemności [co] (2) : *Caecias, Wiatr* który chmur á obłoków nie rozbią/ ale ná fię ciągnie *Mącz 29c.*

Przen (1) :

Zwrot: »ciemność rozbiąć« (1): [męczennicy] iáko świece ciemność niewierności rozbiąią SkarŻyw 131.

b. Rozsadzać od środka (3) : *Dispello, Rošpycham/ Rozeymuyę/ Rozbiyam. Mącz 287c.*

rozbiąć co (1): Pulsy iák młoty wewnątrz rozbiąią *Mozg zápalony RybGęśli D.*

Przen [co z czego] (1) : me ferce z fkóry Wał okrutny rozbią/ mężnie biąć z góry [flagellor fluctibus]. GosłCast 48.

c. Rozpłaszcząć uderzeniami [co na co] (2) : *Iż on rázem kilka fet Złoty w kupę zleie. Rozbią to Málármom ná cíeniuchne lińki BielSat C3v [idem] BielRozm 20.*

2. Przybijąć, przymocowywać w wielu miejscach; extendere clavis *Cn [co] (8) :*

rozbiąć u kogo (pl)(1): rozešlał lińty po wfłýtkich powiećiech kroleńtwá fwego/ [...] á kazał to rozbiąć y głofić [*divulgari*] v wfłech narodow. *Leop Esth 1/22.*

[*rozbiąć gdzie: ále wrzędnik [w państwie rzymskim]/ któremu przytáło fstatut czynić/ piérwý go ná mieyfcách półpolitych rozbiął CerGór 37.*]

a. Rozkładać, rozstawiać coś złożonego i przymocowywać do podłoża; figere *Vulg (7) :*

Zwrot: »namiot(y) rozbiąć« = tentoria figere *Vulg; ponere tentorium* *Cn [szyk zmienny] (5): KromRozm III F8v; LubPs P5; ktory [Bóg] przed wámi fzedł ná drodze/ y wymierzał á okazał miefcá ná kthorych mielińcie rozbiąć namioty fwoie. Leop Deut 1/33; BielKron 39v, 53v.*

Przen (1) :

Zwroty: »rozbiąć namioty« (1): ángeli iego rozbiąią namioty łwe około tych/ ktorzy łą práwi chwálce imienia iego. *RejPs* 49v.

»[na kogo] siatkę rozbiąć« (1): Iáko [świat] ná nas łzyroko tę łiatkę rozbiya *RejWiz* 103v.

3. Przen: Rozwijąć pąk kwiatu (1) : Iák wdzięcznie kwiat rozány włchod łłońcá rozbiya/ [...] Ták [...] *GrabowSet* Ev.

4. Pokonywać zbrojnie [kogo, co] (1) : [Abowiem [Leon] bárzo mężnie huffy Tureckie rozbiął *HistOtton* 102.]

Przen (1) : obáč iáka ieft moc pokuty S. ktora [...] piekło i czárty rozbiya *SkarŻyw* 173.

5. Napadać i rabować; agitare latrocinia a. praedas, grassari, latrocinari, praedari Cn (6) :

A. Transit.[kogo, co] (4) : iż nieták tego żáłowál y opłákiwał/ gdy zboyce ciáłá ludzkie po drogách rozbijáli iáko gdy [...] *PowodPr* 49; [*PiotrDzien* 346].

[rozbiąć z czego [= strzelając z czego]: Drugi dekret vczynili przeciw Kápitanowi ná Láterniey/ ktory okręty Freibiterłkie [tj. korsarskie w służbie króla] [...] z dział rozbiiał *BielKron* 1597 640.]

Szeregi: »kraść i rozbiąć« (1): abi [starostowie] niechowaly Zlich łvdzy czo kradną y rołbyyayą nasche zyemie *LibLeg* 11/48.

»łupić i rozbiąć« (1): iż káždy dla łwego pożytku będzie łupił y gwałtem rozbiiał drugiego *KlonWor ded* **3v.

Przen [z czego = pozbawiając czegoś] (1) : ták duchowne dobrá/ máią tefz nieprzyiációł wiele/ ktorzy z nich nie opátrzne y nie czuyne Chrześciány rozbijáią. *SkarŻyw* 16.

B. Intransit. Być rozbójnikiem (2) : ztemi Ktorzy iawnie rozbiáią, mogą Starostowie postąpić według [...] zwyczaiu *ActReg* 4; *CiekPotr* 41.

6. [Likwidować, usuwać (o objawach chorób) [co]: [biała gorczyca] Rozbiia téż bolączki álbo guzy zá vchem *UrzędowHerb* 132b; Pomázywáiąc oczy dziećiam/ błonki/ y zácmmienia oczu [cukier] rozbiia y łpądza. *UrzędowHerb* 460b, 131b, 150a.]

Synonimy: **1.a.** rozrażać, rozłukać, rozłukować, roztrącać.

Formacje współrdzenne cf BIC.

Cf **ROZBIJAJĄCY, [ROZBIJAN], ROZBIJANIE**

KW, (LWil)